

а) адміністративні стягнення, які не пов'язані з виправно-трудохим впливом на правопорушника (до них відносяться: попередження, штраф, конфіскація майна, позбавлення спеціальних прав);

б) адміністративні стягнення, які пов'язані з виправно-трудохим впливом на правопорушника (до них відносяться: виправні роботи та адміністративний арешт) [3, с.26].

Така класифікація нам теж здається слушною, бо вона акцентує увагу на самому механізмі впливу адміністративних стягнень на свідомість порушника, що досить важливо для вияснення ефективності цих заходів, а також дозволяє глибше, на наш погляд, дослідити зміст конкретних видів адміністративного стягнення, специфічні риси окремих груп цих мір та їх відмінність, проаналізувати діяльність державних органів (іх посадових осіб) по накладенню та виконанню кожної адміністративної санкції.

Підбиваючи підсумок сказаного, треба зазначити, що наведені нами основні класифікації адміністративних стягнень і користування ними, допоможе краще розібратися в адміністративних санкціях, що розглядаються, поглибити пізнання іх змісту.

Список літератури: 1. Философский энциклопедический словарь /Редкол.: Аверинцев С.С., Араб-Оглы Э.А., Ильичев Л.В. и др.- 2-е изд. М., 1989. 2. Якуба О.М. Административная ответственность. М., 1972. 3. Шергин А.П. Административные взыскания, применяемые ОВД. М., 1974. 4. Галаган И.А. Административная ответственность в СССР. Воронеж, 1970. 5. Веремеенко И.И. Административно-правовые санкции. М., 1975. 6. Коваль Л.В. Відповідальність за адміністративні правопорушення. К., 1975. 7. Ахмедов А.И. Административные взыскания, применяемые ОВД /Учебное пособие. Ташкент, 1988.

Надійшла до редколегії 15.03.2001р.

*Г.В. Джазупов,
викладач каф. адмін. права і адмін. діяльності ОВС
Нац. ун-ту внутр. справ*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СТЯГНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ШТРАФУ

Штраф є найпоширенішим видом адміністративних стягнень майнового характеру взагалі і тих, що накладаються органами внутрішніх справ, зокрема. Він застосовується більше ніж у 80 % усіх випадків притягнення порушників до адміністративної відповідальності.

Термін «штраф» походить від німецького «strafe», що в перекладі означає кару, пеню, взагалі стягнення за провину, тобто правопорушення. Виражається штраф в негативних наслідках грошового характеру, які повинен перетерпівати правопорушник. Сутність штрафу як і будь-якого іншого заходу відповідальності полягає також в державному осуді порушника, який виявляється в накладенні стягнення майнового характеру. Крім того, соціальним призначенням штрафу є те, що він, впливаючи на свідомість осіб, виховує іх та попереджає в майбутньому небажані для

суспільства протиправні діяння з боку як самих покараних, так і інших громадян. Він накладається в адміністративному або судовому порядку у випадках і межах, передбачених законодавчими актами.

Як захід державного примусу штраф виступає зовнішнім спонукальним засобом. У кожному конкретному випадку він впливає на психіку людини і має за мету формування правильної орієнтації щодо правових цінностей. Останніми можуть бути, наприклад, громадський порядок в цілому, правомірність поведінки, справедливість вимог норм адміністративного права, які регулюють та охороняють відносини у певних сферах суспільного життя.

Штраф є домінуючою формою адміністративної відповідальності, оскільки він застосовується як єдиний або альтернативний захід стягнення практично за будь-яке правопорушення, передбачене в Особливій частині розділу II КпАП [1]. В адміністративній юрисдикції штраф використовується виключно як грошове стягнення, хоча історії адміністративно-штрафної практики України відомі і інші його форми, наприклад, натуральний штраф (зерном, картоплею тощо) в сільській місцевості.

Штраф як адміністративне стягнення слід відрізнити від правової (фінансової) санкції такого ж найменування, що застосовується до юридичних осіб. Перше впливає на психічний або майновий стан правопорушника, друге ставить за мету компенсацію матеріальних збитків, заподіяних внаслідок порушення договірних зобов'язань.

Адміністративне стягнення у вигляді штрафу широко застосовується у сучасній правозастосовчій практиці, в тому числі в правоохоронній діяльності органів внутрішніх справ. За даними Управління оперативної інформації та галузевих служб МВС України [2] протягом 6 місяців 2000 року працівниками органів внутрішніх справ виявлено понад 5,7 млн адміністративних правопорушень. В переважній більшості цих випадків до правопорушників було застосовано штраф.

Основне навантаження у цьому напрямку правозастосовчої діяльності припадає на Державтоінспекцію. Протягом 6 місяців нею виявлено і припинено 3,0 млн порушень Правил дорожнього руху, а це – 69 % від загального числа адміністративних проступків, виявлених всіма органами внутрішніх справ. На правопорушників накладено адміністративні стягнення у вигляді штрафу на суму понад 31,6 млн грн. (стягнуто 28,5 млн грн., або 90,3 %). За порушення правил дозвільної системи до адміністративної відповідальності за той же час притягнуто 29,1 тис. осіб, яких оштрафовано на суму 474,7 тис. грн. За порушення правил перебування в Україні притягнуто до адміністративної відповідальності 50,0 тис. іноземців. Працівниками Державної пожежної охорони виявлено майже 74,0 тис. адміністративних правопорушень, на 52,0 тис. осіб накладено штрафи на суму 3,7 млн грн. (що становить 67,2 % всіх стягнень).

Відповідна посадова особа органу внутрішніх справ визначає розмір штрафу у межах санкції норми, що передбачає відповідальність за вчинення даного правопорушення, і визначає його у винесеній постанові.

Разом з тим, саме тільки винесення постанови про накладення адміністративного стягнення його мету досягає лише частково. Для досягнення повного виховного, профілактичного та іншого впливу стягнення, зазначену постанову має бути своєчасно і повністю виконано [3, с. 76]. Щодо штрафу – це означає стягнути з правопорушника всю призначену його суму.

Як показує аналіз практики, стягнення штрафів в органах внутрішніх справ здійснюється незадовільно (крім Державтоінспекції). На порушення вимог ст.ст. 305, 307 КпАП керівники окремих органів і підрозділів не здійснюють належний контроль за порядком реєстрації, обліку та своєчасного виконання постанов про накладення штрафів. Велика кількість протоколів про адміністративні правопорушення з вини працівників міліції взагалі залишаються нерозглянутими, правопорушники – непокараними, а до державного бюджету не надходять значні кошти.

Наприклад, підрозділами патрульно-постової служби міліції за 6 місяців 2000 р. по Україні виявлено 288,1 тис. адміністративних правопорушень, за вчинення яких накладено штрафів на суму 10,0 млн грн., стягнуто ж тільки 5,5 млн грн. Відсутність дієвого відомчого контролю, перш за все, з боку керівників міськрайлінорганів, призвело до того, що до державного бюджету не надійшло 4,5 млн грн.

Дільничними інспекторами міліції протягом першого півріччя 2000 р. в цілому по Україні накладено штрафів на суму 7268459 млн грн., а стягнуто тільки 3625288, що становить 49,9%. Відсоток стягнених штрафів від накладених дуже різниться за регіонами, наприклад, 80,6 % – в Одеській області, 50,9 – в Полтавській, 26,4 – в Херсонській і лише 14,3 – в м. Києві.

В неналежному виконанні постанов про накладення штрафу, крім недосягнення мети відповідальності та недоотримання додаткових коштів бюджетом, існує ще одна суттєва проблема. Внаслідок цього до МВС України надходить неповна, спотворена інформація про застосування на місцях адміністративного законодавства, в якій показники з адміністративно-штрафної практики мають лише фрагментарний характер. Такі дані, в свою чергу, беруться за основу у плануванні і прогнозуванні правовиховної, профілактичної та інших видів діяльності органів внутрішніх справ. Тому різним службам та підрозділам МВС необхідно більш глибоко вивчати питання взаємозв'язку виявлення адміністративних правопорушень та застосування за їх вчинення заходів адміністративного впливу до правопорушників, в тому числі найпоширенішого адміністративного стягнення – штрафу.

Автором було проведено соціологічне опитування населення та працівників органів внутрішніх справ з метою визначення їх ставлення до адміністративних стягнень, а також до порядку їх застосування та виконання. На думку 47 % опитаних громадян, стягнення штрафів за адміністративні проступки сьогодні здійснюється недостатньо ефективно. Ще 30 % не змогли оцінити його ефективність, і тільки 26 %, тою чи іншою мірою, визнають існуючу систему стягнення штрафів за адміністративні правопорушення досить ефективною.

Працівники органів внутрішніх справ є прихильниками застосування більш жорстких заходів до правопорушників. Багато хто з них вважає, що адміністративні стягнення найбільшого ефекту досягнуть тільки тоді, коли вони будуть мати за мету покарання та настрашку (44 % працівників, які відповіли на запитання анкети). Майже вдвічі менше працівників, на думку яких адміністративні стягнення повинні бути економічним заходом, своєрідним методом поповнення бюджету (29 %), і тільки 26 % сподіваються, що за допомогою адміністративних стягнень можна виховувати людей.

В оцінці якісних характеристик адміністративного штрафу як стягнення, респонденти залежно від вислуги років розподілилися у таких співвідношеннях: в першу чергу виховним заходом він є для працівників зі стажем служби понад 10 років (48 %); насамперед, як засіб поповнення бюджету штраф оцінюють працівники з вислугою 5-10 років (40 %); в основному засіб покарання порушника у штрафі бачать працівники зі стажем служби 1-5 років (35 %). Із врахуванням рівня та спеціалізації освіти працівників органів внутрішніх справ відповіді респондентів мають такий вигляд: працівники з вищою неюридичною освітою вбачають в адміністративному штрафі, перш за все, захід покарання і настрашки (60 %); працівники з юридичною освітою – економічний захід і спосіб поповнення бюджету (54 %).

Респондентам – працівникам органів внутрішніх справ, а також громадянам був поставлений також блок запитань, які розкривають їх ставлення до проблем виконання постанов про накладення штрафу як адміністративного стягнення. Отримані дані дозволили зробити ряд висновків. З погляду на оцінку ефективності процедури стягнення штрафів, думки працівників міліції розподілилися таким чином: 44 % респондентів визнають, що ця процедура скоріше неефективна, зовсім неефективною її вважають 12 %, як ефективну її оцінюють 4 %, як скоріше ефективну – 18 %.

З метою забезпечення сплати порушником штрафу працівники органів внутрішніх справ пропонують: замінювати несплачений штраф адміністративним арештом – 39,5 % респондентів, залишити стягнення призначеної суми в примусовому порядку – 38 %, автоматично збільшувати суму штрафу в кілька разів – 22 %. Для порівняння, серед населення більшість респондентів (53 %) вважає, що у випадку несплати призначеного штрафу необхідно залишити примусове його стягнення (наприклад, відраховуючи із заробітної плати, звертаючи стягнення на майно через державного виконавця тощо). Варто підкреслити, що автоматичне збільшення суми штрафу в кілька разів також не може бути визнано засобом, який здатний підвищити ефективність стягнення необхідної суми. Це визнано скоріше застрашливим заходом, і з таким варіантом готові погодитися тільки 10 % респондентів.

Що стосується заміни штрафу іншим видом стягнення, зокрема, адміністративним арештом (в літературі відзначається доцільність заміни його виправними роботами [4, с. 193-194], хоча з цим важко погодитись),

то досить велика частина працівників органів внутрішніх справ визнає таке вирішення проблеми цілком можливим. Більшість з них вважає, що подібна заміна необхідна в будь-якому випадку несплати штрафу (41 %). В другій за величиною групі (25 %) підкреслюється думка, що штраф можна замінювати арештом тільки в тому випадку, якщо його сума коливатися в межах 200-1000 грн.

Майже третина спитаного населення (27,6 %) також припускає можливість заміни штрафу адміністративним арештом чи іншим видом стягнення. Проте, до вирішення цього питання варто підходити обережно: категорично проти заміни штрафу адміністративним арештом висловлюється 34,1 % респондентів, а 21 % обумовлює певну суму штрафу, за якої можна припустити таку заміну.

На закінчення відзначимо, що штраф як найпоширеніший вид адміністративного стягнення з погляду на проблеми його стягнення досить часто не виконує своєї превентивної і виховної функції. У зв'язку з цим необхідно приділити увагу вдосконаленню існуючого механізму і розробці нових засобів стягнення штрафу.

Список літератури: 1. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. Додаток до № 52. Ст. 1122. 2. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ України в першій половині 2000 року: Аналітично-статистичний збірник. К., 2000. 3. Адміністративна відповідальність в Україні: Навч. посібник / За заг. ред. А.Т.Комзюка. Х., 1998. 4. Коломієць Т.О. Штрафи за законодавством про адміністративні правопорушення України. Запоріжжя, 2000.

Надійшла до редколегії 14.03.2001р.

*О.А.Рябов,
викладач каф. криміналістики
Нац. ун-ту внутр. справ*

ОСОБЛИВОСТІ ПОРУШЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ ПО ЗЛОЧИНАМ, СКОЄНИМ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ЕОМ

В наш час перед правоохоронними органами при розслідуванні злочинів, скоєних із використанням комп'ютерної техніки виникають криміналістичні проблеми, які характеризують водночас й специфіку цього процесу: складність у виявленні факту скоєння такого злочину та вирішенні питання про порушення кримінальної справи; складність у підготовці та проведенні окремих слідчих дій; особливості вибору та призначення необхідних судових експертиз; відсутність методики розслідування цієї категорії злочинів.

Найбільш розповсюдженими приводами для порушення кримінальних справ по цим злочинам є:

– повідомлення посадових осіб чи організацій, їх об'єднань (такі приводи складають більш третини);